

НАПРЯМ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Барановська О. В.,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Необхідність адаптації дистанційного (змішаного) навчання до потреб учнів різних вікових категорій – це перший крок до створення дієвої системи освіти на сучасному етапі. Одною з найважливіших проблем є забезпечення психологічної складової індивідуалізації навчання в умовах дистанційного (змішаного) навчання. Ця проблема вирішується на фоні впливу інформаційного середовища в усіх його проявах на особистість та психічне здоров'я учнів. Нові соціальні дослідження, які охоплюють велику вибірку людей, виголошують думку, що віртуальний світ змінює їхні пріоритети, стосунки, психіку, здоров'я. Інформації настільки багато, що питання її дозування, вибору, аналізу, сортування за ступенем важливості для розвитку людини є пріоритетним (оскільки більшість інформаційного потоку – це інформаційний брухт, який до розвитку можливостей мозку не має ніякого стосунку). Психологічні дослідження сприймання людиною різних видів інформації показують, що мозок надає пріоритет спрощеним видам інформації, тому людина (особливо дитина), яка довгий час сприймає найпростіший візуальний контент, має утруднення з аналізом великих текстів, наукової інформації. Велика частина найвразливішої вікової категорії (дітей 10–17 років) розвивається в «зоні негативного розвитку». Результати соціологічних досліджень показали, що більше 50% підлітків постійно знаходяться он-лайн, виключаються із зовнішнього середовища і не мають реального спілкування в достатньому обсязі. Дитина перестає цінувати живе як найвищу цінність, втрачає здатність до емпатії, світ віртуальних розваг (часто пов'язаних із насиллям і війною) змінює цінності. Батьки використовують гаджети в навчанні і вихованні, часто замінюючи ними реальне спілкування з дитиною і така ситуація лише посилюється під час дистанційного навчання. У віртуальному середовищі відбувається втрата навичок реальної соціальної взаємодії, необхідних для правильної роботи мозку: за цифрового навчання вчитель

вимушено віддаляється від учня і стає частиною його цифрового світу, тому втрачає його авторитет учня. В системі впливів на дитину успішно лідирують соціальні мережі, блогерство та ігровий сегмент [1].

Другою важливою проблемою за змішаного навчання (особливо в дітей 7-12 років) є виявлення психологічних проблем (рівня тривожності). Емоційно-вольова складова учіння є дуже важливою в молодшому шкільному та підлітковому періоді, коли зростають вимоги і тиск на дитину. Стрес в учня викликають різні ситуації: необхідність виконувати складні завдання, вкладатися в зазначені терміни їх виконання, відповіді перед класом і вчителем, страх отримання негативного оцінювання роботи, невіршені проблеми спілкування у шкільному колективі, проблеми у міжособистісних стосунках, важке самоствердження в колективі, ситуація і психологічна атмосфера в сім'ї. Незначний рівень стресу може стимулювати до активного вирішення проблем, але перевищення його порогу однозначно приносить проблеми. Дослідження шкільних психологів показують досить невтішні цифри: зі введенням дистанційного (змішаного) навчання значно зріс рівень тривожності учнів, пов'язаний із невпевненістю дитини в своїх навчальних досягненнях, із позбавленням живого спілкування з учителем та однолітками [1].

Проаналізуємо результати роботи спільного дослідження психолога гімназії «Троєщина» Деснянського району м. Києва (Л. Бедна), організатора виховної роботи гімназії «Троєщина» Деснянського району м. Києва (Р. Касілов) та старшого наукового співробітника Інституту педагогіки НАПН України О. Барановської щодо виявлення рівня тривожності випускників початкової школи на початок навчання в основній школі, 5-ті класи [1; 5]. Моніторинг проводився за такими напрямками: причини шкільної дезадаптації (низький рівень розвитку загальних розумових здібностей; високий ступінь емоційної нестійкості; несформованість мотиваційної сфери; високий рівень вимог на тлі низьких можливостей; характерологічні особливості; незрілість психіки, початок пубертатного періоду в деяких учнів; особливості сімейного виховання; стиль керівництва педагогів); вимірювання та корекція рівня тривожності учнів (загальна тривожність, а також її різновиди: у стосунках з однокласниками; пов'язана з оцінкою оточуючих; у стосунках із вчителями, батьками, успіхами в навчанні; та, що виникає в ситуаціях самовираження, в ситуаціях перевірки знань; зниження психічної активності, зумовлене тривогою; підвищена вегетативна реактивність, зумовлена тривогою).

Аналіз результатів показав, що хлопчики сильніше реагують на ситуації, пов'язані зі стосунками з однокласниками (11,55% у порівнянні з 8,88%), з успіхами в навчанні (14,63% – 4,44%). Для них

на початку підліткового віку важливі стосунки з однолітками, особливо однокласниками. Досягнення вищого рейтингу в такому оточенні їм притаманні, але мотиви тут трохи інші, ніж у дівчаток: переважають мотиви сили, впевненості, лідерські якості. Разом з тим, хлопчики через невпевненість у своїх навчальних можливостях почуваються тривожно на уроках, під час опитувань, що також викликає вегетативні реакції. Дівчаток більше, ніж хлопчиків, хвилюють проблеми самовираження (41,07% у порівнянні з 3,85%), їхні навчальні досягнення (як частина їхнього загального рейтингу, як вимога суспільних впливів, учителів, батьків тощо). Як результат (і як вікові особливості, результат нестабільної ще психіки, початку пубертатного періоду) – підвищена вегетативна реактивність організму дівчаток (37,74% – 13%). Для них важливо визначити своє місце в оточуючому середовищі, вони прагнуть до самовираження через різні речі: бажання бути гарною, популярною в середовищі ровесників, подобатися хлопцям; потяг до самоствердження і самовдосконалення; намагання досягти вищого рейтингу в колективі, отримати схвалення значущої людини (чи групи людей). Такі мотиви дуже впливають на психологічний стан дівчинки, на рівень її навчальних досягнень (який також може залежати від домінуючого мотиву) [1-5].

Тому коригувати психологічний стан дитини у віці 9–11 років потрібно вкрай обережно, бо дівчатка починають розвиватися раніше, ніж хлопчики і лабільність психічних процесів у них набагато вища. Різниця в початку періодів пубертатного розвитку хлопчиків і дівчаток багато в чому впливає на їхній стиль поведінки і як результат – суттєво змінює систему впливів.

Список використаних джерел:

1. Барановська О. В. Змішане навчання у початковій школі: нові форми взаємодії: Методичні рекомендації. Київ: «Фенікс», 2021. 64 с.
2. Барановська О. В. Індивідуалізація навчання як психолого-педагогічна проблема. *Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 12 лютого 2021 р). Дніпро: Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2021. С. 9–11.
3. Барановська О. В. Індивідуалізація навчання: здобутки, труднощі, перспективи. *Innovative technologies in science and education: abstracts of IX International Scientific and Practical Conference*. Jerusalem, Israel 2021. P. 159–164.
4. Барановська О. В. Теоретико-методологічні основи індивідуалізації навчання в початковій школі. *Theoretical foundations of the functioning of Education. Ways to improve the effectiveness of educational activities*:

collective monograph: International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2021. P. 16–23.

5. Касілов Р. А. Формування соціальної компетентності учнів засобами соціальних проєктів. *Problems of practical application of innovations, methodology and experience: abstracts of XXI International Scientific and Practical Conference*. Lisbon, Portugal. 2021. P. 125–130.

Батрун І. В.,

учитель російської мови та літератури

Харківської загальноосвітньої школи I-III степенів № 101

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Важливе завдання школи В. Сухомлинський вбачав у формуванні стійких переконань вихованців. Знання стають переконаннями за умови, коли у школі формуються ці переконання – у взаємовідносинах між вихованцями і педагогами, в їхніх вчинках, прагненнях, радощах і прикрошах. Моральний розвиток, вважав педагог, це формування переконань – їх поява, розвиток, зміцнення, вияв у вчинках.

Важливим у всебічному розвитку особистості, на думку вченого, є трудове виховання. Особливого значення у зв'язку з цим він надавав єдності трудової культури і загального розвитку – морального, розумового, естетичного, фізичного, розкриттю, виявленню і розвитку індивідуальності в праці, високій моральній сутності праці, її суспільно-корисній спрямованості. Педагог вважав за необхідне в період дитинства і отрочтва широко залучати учнів до різноманітних видів продуктивної праці. Природно, що трудове виховання, на думку вченого, розпочинається за шкільною партою, оскільки навчання є найважливішою справою для школяра.

Серед шляхів і засобів формування всебічно розвиненої особистості у школі педагог вирізняв: навчання, рідну природу, працю, слово, традиції, експериментування, багате духовне життя вихованців.

У учнів молодшого шкільного віку можливості та сили обмежені, але важливо їх долучати до естетики та етики, важливо вчити створювати, оберігати та примножувати для людей красу, виховувати громадянські компетентності.

Громадянськість, за В. О. Сухомлинським, це «страсть человеческого сердца; и донести до юных душ страсть борьбы можно лишь тогда, когда ты сам предстаешь перед своими воспитанниками, как гражданин» [3].